

16. Uhrová Eva. Grundlagen der deutschen Lexikologie. / Eva Uhrová – 1.Aufl. Brno: Masarykova univerzita, 1996. – S.111.
17. Ulfkotte U. So lügen Journalisten. Der Kampf um Quoten und Auflagen / U. Ulfkotte. – Gutersloh: Bertelsmann, 2000. – 249 S.
18. Neologismus. – URL [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mein-partreibuch.com/wiki/>

Анотація. У статті розглядається одна з основних тенденцій розвитку сучасної німецької мови, розмовна лексика як джерело поповнення сучасної німецької мови, характеризуються основні тенденції розвитку розмовної лексики, динамізм в сфері досліджуваних одиниць.

Ключові слова: розмовна лексика, тенденції розвитку, мовні зміни.

Summary. The paper analyzes the problem of neologisms and colloquial lexis. It was discovered that the vocabulary of a language can be extended in different ways. The German language is constantly and rapidly evolving. New words are created, others disappear. The part of the newly added words is significantly higher than the vanished one. Neologisms can be helpful to identify something new, new phenomena, or old ideas for a new cultural context. Neologisms are the words that are going to be included in the vocabulary of a language

Among the new lexemes the colloquial units are very important. The colloquial lexemes appear mainly in the oral language and with the flow of time they can be taken as established terminology in the dictionaries of a language. The vernacular language is always influenced by different parts of society. In particular, youth language and scenes language affects the spoken language of the next generation. Over time, the number of colloquial units is increasing. The Colloquial is one of the most important trends in contemporary German. The spoken language is characterized by regional and especially sociological factors such as the level of education and the social environment of the speaker. Every year a lot of new colloquial words are added to the dictionary, and since then they begin to belong to the standard language. In everyday language, other tendencies are present, they are often verbal expression of certain characteristics of national mentality. These tendencies arise both in the lexicon and in the grammar. It should be noted in particular that one of the first and most important trends is the tendency for the convenience of the statement.

It is clear that the vernacular has a large number of stylistic principles, the most important of which are: stylistic principle of informality, the expressiveness, and amplification of the expression simplicity.

A great importance in the study of spoken language have the lexicographic sources that codify language changes in the lexicon of the modern German language.

Having compared old and new dictionaries it turns out that the degree of frequency of colloquial words and phrases is quite high. A high number of colloquial lexis has been found out in belletristic literature which means that the colloquial lexis is very characteristic for this type of texts.

Key words: colloquial language, lexicography, neologisms.

Отримано: 17.10.2015 р.

УДК 811.112.2'373.7

Калинюк Т.В.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ЛІБЕ/ЛЮБОВ» ЗАСОБАМИ НІМЕЦЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Сучасні дослідження, які виконанні у рамках антропоцентричної парадигми, зосереджують увагу на людині, якій властиво відчувати та виражати емоції в мовленні. У цьому плані емотивність як лінгвістична категорія є іманентною властивістю мови, може виражати психологічні (емоційні) стани і переживання. Постійний інтерес дослідників, і насамперед психологів, до емоцій зумовлений фізіолого-психологічною значимістю цього явища, з одного боку, й складністю його природи й відповідно об'єктивними труднощами вивчення цього феномену, з іншого. З точки зору когнітивної лінгвістики, емоції є складним явищем, оскільки вони у певній мірі регулюють процеси мислення та відповідну реакцію організму, впливають на усі сфери життя людини.

Емотивність властива всім мовним рівням: фонетичному, морфологічному, лексичному і синтаксичному. Однак найповніше вона виражена на фразеологічному рівні. Недостатнє теоре-

тичне вивчення емотивних концептів як структурно-змістових культурних образів фразеологічних одиниць (ФО) і визначають актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різномасштабні характеристики фразеологізмів на матеріалі слов'янських та германських мов досліджувалися вітчизняними та зарубіжними науковцями, зокрема І. В. Арнольд, Л. Г. Бабенко, А. Вежбицька, О. М. Вольф, І. І. Квасюк, Н. О. Краєвський, О. Г. Сошко, В. М. Телія, Є. М. Чайкоська, В. І. Шаховський, Дж. Ейчисон та багато інших, які вказують на складність вивчення чуттєвої сфери мовленнєвого простору, що обумовлено нечіткістю вербалізації її фрагментів. У своїх розвідках вчені виходять з тези про те, що емоції будь-якої мовної спільноти узагальнені видовим національним досвідом даного народу, а їхня репрезентація у мові етноспецифічна, що обумовлено різними екстра- та інтралінгвістичними факторами (структурно-семантичними та функціональними змінами у мові). З огляду на це, емоції є не лише формою оцінювання середовища існування тієї чи іншої мови, а й складають значний фрагмент цього середовища та формують картини світу уцілому. Більшість дослідників зосереджують увагу на мовному механізмі позначення психічних переживань людини, залишаючи при цьому поза увагою екстралінгвістичні фактори (особливості менталітету, народної психології, національного характеру), які, безумовно, впливають на емоційну сферу життєдіяльності людини.

Метою наукової розвідки є аналіз особливостей вербалізації концепту „Liebe / любов“ засобами фразеології німецької мови.

Виклад основного матеріалу. Аналіз матеріалів дослідження засвідчив, що зважаючи на різні шляхи дослідження емоцій, переважна більшість науковців дотримуються думки про те, що варто розрізняти мову опису емоцій і мову вираження емоцій [3]. Зокрема, В. Шаховський та О. Кунін зауважують, що емоційність відображає психічний стан людини, водночас емотивність – це вербалізація емоцій у мові, вираження мовними засобами почуттів, настроїв, переживань людини [7; 9, 3-25]. Учені наголошують на тому, що зі сфери емотивності варто виключити одиниці, які номінують емоційні стани, мотивуючи це тим, що у їхній семантиці відсутнє очевидне вираження емоційного ставлення. З чого випливає, що вони позначають не самі почуття, а лише логічну думку про них [8].

З огляду на це, емотивною лексикою вважаються ті слова, в лексичному значенні яких міститься певна оцінка позначуваних ними явищ, а лексика емоцій включає слова, предметно-логічне значення яких складають поняття про емоції [2].

Виявлено, що сьогодні найбільш визнаною серед лінгвістів є концепція емотивності, яку умовно називають функціональною. Згідно з якою, емоційна лексика в мовному плані може бути виділена лише на основі функції вираження емоційного ставлення мовця до оточуючого (внаслідок цього до емоційної лексики не додаються слова, що називають емоції: *гнів, радість і т.д.*) [1]. Отже, наділяючи певне коло лексем особливою функцією вираження емоцій, лінгвісти протиставляють їх нейтральній лексиці, до якої входять найменування емоцій.

У нашому дослідженні термін «емоція» вжито в узагальнюючому та збірному розумінні: всі психічні переживання людини, оскільки саме так його трактують більшість вітчизняних емотологів.

Окрім того, М. Schwarz-Friesel у своїх дослідженнях розрізняє поняття «почуття» та «емоція», де перше – це фізичний стан людини та його вираження (напр. збудження, розслаблення), а друге – комплексна, багаторівнева система оцінок, яка розглядає почуття як її суб'єктивну складову [11, 55]. Дослідниця наголошує на тому, що емоції мають не лише вербальне, але й невербальне вираження (міміка, жести, фізичний стан, як от серцебиття, тиск, спитіння тощо). З лінгвістичної точки зору важливим є вивчення способів номінації та засобів вираження емоційних станів, до яких належать ФО.

Встановлено, що у психології існує багато класифікацій емоцій, однак про їхню універсальність навряд чи можна говорити, оскільки, як зауважує Б. І. Додонов «створити універсальну класифікацію емоцій взагалі неможливо, тому класифікація, придатна для розв'язання одних завдань, виявляється недієвою при розв'язанні іншого кола завдань» [4, 105-106]. Незважаючи на це, К. Ізард виділяє 10 основних емоцій: гнів, презирство, відраза, дистрес (горе-страждання), страх, провина, інтерес, радість, сором, подив. [5].

Водночас, на думку Л. А. Калімулліної, доцільно диференціювати більше двадцяти видів фундаментальних емоцій, як-от жах, гнів, лют, відраза, радість, здивування, печаль, любов, бажання, презирство, сором/сором'язливість, страждання/горе, ненависть, цікавість, щастя тощо [6].

У даному дослідженні зосередимо увагу на одній із фундаментальних емоцій – „Liebe / любов“, з якою пов'язано низка інших почуттів „Glück / щастя“, „Freude / радість“, „Begeisterung / захоплення“, „Scham / соромливість“, „Angst / страх“, „Trauer / сум“, „Schwäche / пристрасть“, „

Ärger / гнів“. Варто зазначити, що до семантичного поля „Liebe / любов“ належать також „Zuneigung / прихильність“, „Sympathie / симпатія“, „Flirt / флірт“, „Verliebtheit / закоханість“.

Концепт „Liebe / любов“ розглядається як надзвичайно складний феномен і як зазначає M. Schwarz-Friesel «любов – це універсальна емоція, культурний та символічний комунікативний код. З цією емоцією, як універсальним феноменом, співвідносяться й інші соціокультурно детерміновані почуття, емоційні симпатії та когнітивні емоційні стани» [11]. У нашому дослідженні концепт „Liebe / любов“ у ФО у розглядатимемо відповідно послідовності розвитку цього почуття у таких семантичних полях:

1) **Flirten und Zeit der Verliebtheit / флірт, закоханість:** *j-n anjeln, j-n anlachen, sich j-n an Land ziehen* – піймати на гачок, зав'язати стосунки; *auf j-n fliegen* – зацікавитися; *Ankratz haben/finden* – мати великий успіх (серед чоловіків); *(auf j-n) Absichten haben* – мати серйозні наміри щодо одруження; *an j-m hängen wie eine Klette* – пристати як рип'ях; *um j-n herumfliegen / herum-schwirren wie die Motten ums Licht* – летіти як метелик не вогонь; *hinter jedem Rock / jeder Schürze hersein/ herlaufen* – бігати за кожною спідницею; *ein Schürzenjäger sein* – бути бабієм; *eine Eroberung/Eroberungen machen* – завоювати симпатії, полонити серця; *j-n mit den Augen verschlingen / fast auffressen* – кого-н. їсти очима; *j-m zu tief ins Auge/Augen sehen* – закохатися; *ein Auge auf j-m werfen* – кинути поглядом; *j-m schöne / verliebte Augen machen / mit den Augen messen / mit den Augendeckeln / Wimpern klappern* – грати очима, пускати бісики, кокетувати, дивитися закоханими очима; *j-m den Kopf verdrehen* – завертати голову (закохати кого-н.); *j-m Honig/ Brei um den Bart/ um den Mund/ums Maul schmieren* – лестити; *j-m goldene Berge versprechen* – обіцяти золоті гори;

2) **intime Beziehungen / інтимні стосунки:** *j-m einen aufdrücken* – поцілувати; *j-m eine Briefmarkensammlung zeigen* – написати любовне запрошення; *mit j-m ins Bett gehen/hüpfen/steigen* – мати інтимні стосунки; *etwas, nichts mit j-m haben* – не мати жодних стосунків;

3) **Zeit der Liebe / власне кохання:** *einen Affen an j-m gefressen haben; sich in j-n vergucken; in j-n verknallt sein/ in j-n verschossen sein; nach j-m (auf j-n) verrückt/ vernarrt sein; [sich in j-n] Hals über Kopf [verlieben]* – закохатися до нестями; *es hat [bei j-m] geschnackelt; sich bis über die/beide Ohren verliebt sein* – втріскатися по вуха; *j-n ins/in sein Herz schließen* – полонити серце; *j-m den Kopf verdrehen* – заморочити голову; *Feuer fangen* – запалити вогонь (кохання); *j-n auf Händen tragen* – носити на руках; *hegen und pflegen* – пестити, дбайливо доглядати; *j-m aus der Hand fressen* – їсти з рук, бути відданим; *j-m zu Füßen liegen* – боготворити, на колінах благати; *nach j-s. Geige/ Pfeife tanzen* – танцювати під дудку; *vor Glück strahlen* – світитися від щастя; *j-s. Ein und Alles sein* – душі не чути;

4) **Hochzeit und Ehe / одруження:** *um j-s. Hand anhalten* – пропонувати руку і серце; *auf Brautschau gehen; [mit j-m] die Ringe tauschen/ wechseln; den Bund der Ehe eingehen; im Hafen der Ehe landen; in den Hafen der Ehe einlaufen; j-n unter die Haube bringen* – одружитися; *mit j-m in wilder Ehe leben; in Sünde leben* – жити у цивільному шлюбі; *den Anschluss verpassen; sitzen bleiben* – засидітися у дівках;

5) **Zusammenleben / спільне сімейне життя:** *ein eigenes Nest bauen* – звити гніздечко; *sich sesshaft machen* – осісти, прижитися;

a) **positive Beziehung / позитивні стосунки:** *sich mit j-m eins wissen/fühlen* – почуватися захищеним; *die gleiche Wellenlänge haben; auf der gleichen/ derselben Wellenlänge funken/ liegen* – жити душа в душу; *ein Herz und einen Seele sein* – бути одним цілим; *mit j-m durch dick und dünn gehen* – пройти крізь вогонь і воду;

b) **negative Beziehung / негативні стосунки:** *wie Hund und Katze miteinander leben* – жити як кіт з собакою; *mit j-m über[s] Kreuz sein/stehen/liegen* – бути на ножах; *sich in die Haar geraten/ liegen* – сперечатися; *j-m eine Szene machen* – влаштувати сцени; *es ist/herrscht dicke Luft* – напружена атмосфера; *keinen guten Faden miteinander spinnen* – не ладити одне з одним; *wie ein rotes Tuch auf j-n wirken* – діяти на нерви; *j-m /j-n juckt das Fell* – спина палиці просить; *j-m in die Krone fahren* – вкусила муха; *das Kriegsbeil ausgraben/begraben* – відкопати томагавк; *sich streiten/das ist ein Streit um des Kaisers Bart* – суперечка про щось несуттєве; *bei j-m hängt der Haussegen schief* – чвари, розбрат у сім'ї; *j-m auf die Nerven fallen/gehen* – дратувати; *unter den Pantoffel kommen* – бути під каблукком;

5) **Untreue und Ende der Liebe / зрада, розлука:** *Seitensprünge machen/ j-n hintergehen/j-m fremd gehen* – вскочити у гречку; *Ein gutes Gewissen ist ein sanftes Ruhekissen* – хто чисте сумління має, той спокійно спати лягає; *ein reines/ schlechtes Gewissen* – мати чисте/нечисте сумління; *haben Butter auf dem/am Kopf haben* – мати підмочену репутацію; *Verbotene Früchte schmecken am besten* – чого не вільно, те й кортить; *j-n an der Nase herumführen; j-m einen Bären aufbinden* – брехати; *j-m die Jacke voll lügen* – намолотити сім міхів гречаної вовни; *Lügen haben kurze Beine* – брехнею далеко не зайдеш; *mit dem Feuer spielen* – гратися з вогнем; *treu bis ans Grab sein* – бути вірним до смерті; *der zweite, dritte usw. Frühling sein/ ihr zweiter, dritter usw. Frühling* – періоди

життя (весна, зрілість); *mit j-m Techtelmechtel haben* – мати інтрижку; *j-m gehen die Augen auf* – кому-н. відкрилися очі; *sich die Augen ausweinen/rot weinen/aus dem Kopf weinen* – виплакати усі очі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, у процесі дослідження встановлено, що у когнітивній лінгвістиці емоції розглядаються як складне явище, оскільки вони безпосередньо регулюють, усі сфери життєдіяльності людини, формують картини світу певного народу. Виявлено різницю у трактуваннях понять: «емоційність» як відображення психічного стану людини; «емотивність» – вербалізація емоцій у мові, вираження мовними засобами почуттів, настроїв, переживань людини; «почуття» – фізичний стан людини та його вираження та власне «емоція» – комплексна, багаторівнева система оцінок, яка розглядає почуття як її суб'єктивну складову. Було обрано найбільш вживані ФО із концептом „Liebe / любов“, які розподілено відповідно до послідовності розвитку цього почуття, нюансів у стосунках у семантичні групи: флірт, закоханість, інтимні стосунки, власне кохання, одруження, спільне сімейне життя, зрада, розлука. Серед аналізованих ФО виявлено низку особливостей: найбільш частотними є метафоричні моделі ФО із компонентом Herz, Kopf, Hand, Auge, Augenblick; складовими ФО є дієслова sehen, liegen, legen, stehen, fallen, gehen; у більшості випадках ФО німецької мови повністю співпадають із відповідними ФО в українській мові; здебільшого їх етимологія є чіткою.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розгляді інших емотивних компонентів у складі фразеологічного фонду німецької мови, а також у дослідженні емотивності у різних дискурсах.

Список використаних джерел

1. Арнольд И. В. Стилистика английского языка / И. В. Арнольд. – М. : Высш. шк., 1981. – 463 с.
2. Балли Ш. Французская стилистика : пер. с франц. яз. / Ш. Балли – М. : Иностран. лит., 1961. – 394 с.
3. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 289 с.
4. Додонов Б. И. Эмоция как ценность / Б. И. Додонов. – М. : Полит. издат., 1978. – 270 с.
5. Изард К. Психология эмоций / К. Изард – М.; Харьков; Минск; Питер, 1999. – 280 с.
6. Калимуллина Л. А. Семантическое поле эмотивности в русском языке: диахронический аспект (с привлечением материала славянских языков) : монография / Л. А. Калимуллина – Уфа : РИО БашГУ, 2006. – 344 с.
7. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка : учеб. пособие. / А. В. Кунин. – М. : Высш. шк., 1996. – 381 с.
8. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – Воронеж, 1987. – 190 с.
9. Шаховський В. И. Проблема розграничення експресивності і емотивності як семантичних категорій лінгвістичної стилістики. / В. И. Шаховський. // Проблеми семасиології і лінгвістичної стилістики. – Рязань, 1975. – Вып. 2. – С.3-25.
10. DUDEN, Band 11: Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Bearbeitet von Günther Drosdowski und Werner Scholze – Stubenrecht. Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich. Mannheim : Dudenverlag, 2008.
11. Schwarz-Friesel, Monika (2007): Sprache und Emotion. / Monika Schwarz-Friesel. – Tübingen, 2007. – 125 S.

Анотація. У статті розглядаються засоби вираження емоцій у фразеології німецької мови. Проаналізовано поняття «емоція», «емотивність» з психологічної та лінгвістичної точок зору. Виявлено семантичні особливості фразеологічних одиниць німецької мови на позначення емоційних характеристик людини, зокрема „Liebe / любов“. Проаналізовано мотивацію формування фразеологічного значення та лінгвокультурні особливості фразеологічних одиниць.

Ключові слова: емоція, емотив, емоційність, фразеологічна одиниця, концепт, семантичне значення.

Summary. The article deals with the means of expressing emotions in phraseology of German on the basis of the cognitive and conceptual linguistic theory. The main linguistic approaches of verbal expressing of emotions and the concept “emotion” from psychological und linguistic point of view are analyzed.

It found out, that emotivity as a linguistic category can express the psychological (emotional) conditions and human experiences through special units of language and speech – emotive. Among the many concepts of emotivity, the attention was focused on the functional concept: giving a range of

lexemes the function expressing emotions, linguists oppose its neutral vocabulary, which includes the names of emotions.

It is shown, that in modern psychological studies such fundamental emotions are singled out: fear, anger, disgust, joy, surprise, sadness, love, desire, contempt, shame, grief, hate, curiosity, happiness.

Phraseological units describing the emotions "Liebe/Love" are divided according to the sequence of this feeling, nuances in the relationship of such semantic groups: flirting, love, intimacy, actually love, marriage, common family life, betrayal, separation.

Their semantic features are founded: the most widely used models are the metaphorical component of the phraseological units with the components Herz, Kopf, Hand, Auge, Augenblick; the verbs sehen, liegen, legen, stehen, fallen, gehen; in the most cases the phraseological units of German coincide with phraseological units of Ukrainian; their etymology is mostly well-defined.

The motivation of formation of phraseological meanings and lingua-cultural peculiarities of phraseological units are also analyzed.

Key words: *emotion, emotive, emotionality, phraseological units, concept, semantic meaning.*

Отримано: 7.11.2015 р.

УДК 821.161.2'373.612.4:821.161.2.02

Книш О.В.

ПЛЕОНАЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІГРОВОГО ДИСКУРСУ

Початок ХХІ ст. є важливим періодом в історії розвитку української літературної мови, адже характерним для нього є активні мовні процеси, спричинені інтенсивними змінами в суспільно-політичній, економічній та культурній сферах життя суспільства. Сучасний художній дискурс, представлений у творах українських письменників, демонструє світові тенденції до візуалізації та діалогічності тексту, інтелектуалізації мови та стилістичного епатажу, змішування жанрів та стилів, що насамперед знаходять реалізацію на рівні ігрового принципу текстотворення. Мовні ігри визначають структуру та зміст художніх дискурсів, впливають на функціонування мовних одиниць, серед яких особливе місце належить стилістичним прийомам і фігурам, зокрема плеоназму як свідомому надуживанню мовними засобами.

Ю.І. Андрухович наголошує: "Це означає, що наша мова – відкрита система. Це означає, що вона – об'єкт не просто любові, а й забави. Мова не терпить нудності. Гра є найдосконалішим виявом творення, а мова любить, щоб її творили. Творити мову – означає не що інше, як пізнавати її. І тому ми філологічні. Кожен наш вірш – це пізнання мови" [1, 24].

Мовознавці схильні визначати мовну гру як певний тип мовленнєвої поведінки, що ґрунтується на умисному (усвідомленому, продуманому) порушенні системних зв'язків у мові (Н.В. Даниленко, Т.А. Космеда, Б.Ю. Норман, В.З. Санников, М.Ф. Шацька).

Н. В. Кондратенко називає мовну гру невід'ємним шаром художнього тексту неklasичної парадигми, структура якого зумовлена карнавалізацією постмодерністської свідомості. Однією з основних форм реалізації мовної (лінгвістичної) гри у художньому тексті дослідниця називає деструкцію: «Синтаксична деструкція передбачає подолання певних правил природної мови, що спричинює розширення можливостей їх застосування, – зазначає мовознавець. – Деструкція пов'язана з такою ознакою мовної гри, як порушення певних норм і правил, тому створює особливий експериментальний мовний текст. Зокрема, виражається у надмірних синтаксичних конструкціях» [3, 133-134].

Серед різноманітних наукових парадигм, релевантних для сучасного лінгвістичного дискурсу, виокремлюємо ті, що спрямовані на комплексний аналіз синтаксичних конструкцій, окреслення їхнього прагматичного потенціалу, функційних можливостей та стилістичних особливостей у текстовій комунікації. Такий підхід передбачає глибокий опис мовної системи у тісній взаємодії з екстралінгвальними чинниками породження того чи того мовленнєвого витвору, ураховуючи компетентність мовця, фонові знання та пресупозицію, індивідуально-авторський пошук оригінальних, експресивно насажених засобів мови для вербалізації певної інтенції, репрезентації комунікативного задуму.

Функціонально-стилістичний підхід забезпечує повноаспектне й різноманітне вивчення плеоназму в художньому контексті. Активізація цього напрямку досліджень в українському та зарубіжному мовознавстві спричинила кількісне зростання робіт, у яких науково інтерпретовано специфіку реалізації плеоназмів у процесі творення художньої образності як репрезента-